

תפילה ואמירת דברים שבקדושה כנגד פח אשפה

שאלה: האם מותר להתפלל ברחוב כשרואים פח אשפה(צפרדע וכד')?

תשובה:

שלום וברכה,

השאלה איננה ברורה די צרכה, אם רחוק הוא מן הפח, ורק הפח במרחק ראייה ואיזה פח הוא זה.

רק נאמר שדיני הרחקה מצואה ומי רגלים ואשפה וערוה ועוד, מרובים הם, ודיינו אם נפנה רק בקיצור להביה"ל בהקדמתו לסימן ע"ג, ובהקדמתו לסימן ע"ט קחנו משם.

דחזקת אשפה שיש בה צואה, אבל ספק מי רגלים, אפילו באשפה מותר משום דלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קלוח. ואחר שנפל לא מתסר אלא מדרבנן, ובספקן לא גזרו".

ועיין בנו"כ שם ובמשנ"ב, ועכ"פ מסתמא גם היום חזקה על צואה להיות באשפה.

ג. אלא שהיום בזה"ז אין "אשפה" דידן כאשפה שלהם, שהיתה מעין "מערום" של זבל וצואה ורעי ושטר מרעין בישינ זה על גבי זה. והיום בזמננו הכל מכוסה בפח. וממילא יש לדון אם הפח נחשב כ"מכוסה" בכה"ג. והנה הרי אף אם רואה צואה בעששית נפסק בשו"ע סימן ע"ו (ס"א) דמותר לקרות כנגדה. כיון דסו"ס יש כאן כיסוי (הזכוכית של העששית) "דכתיב וכסית את צאתך והא מתכסיא".

ד. והנה לגבי "גרף של רעי ועביט של מימי רגלים" כתב השו"ע בסימן פ"ז (ס"א): "גרף של רעי ועביט של מי רגלים של חרס או של עץ צריך להרחיק מהם כמו מצואה אפילו הטיל בהם מים אבל אם הן של מתכת או של זכוכית או של חרס מצופה מותר אם הם רחוצים יפה".

במה שנוגע לענינו, הלכות אלו נלמדות מסימנים ע"ו-פ"ח, דיני הרחקות מצואה ומי רגלים ועוד. וכתב המשנ"ב בסימן ע"ו (סק"א) דסימנים אלו אף שנאמרו בדיני קריאת שמע "הוא הדין תורה ותפלה וכל עניני הקדושה ובין שאומרים בלשון קודש ובין בלשון חול".

[וע"ע בכה"ח שם (סקל"ד) ז"ל: "שם ספק אם צואה באשפה אסור וכו'. עיין בשער מאמרי רשב"י על שיר השירים דף ס"ג ע"ג שכתב דהזכרת ד"ת במבואות המטונפות גורם להכניס קודש בחול יעו"ש. דהביאו הרב בן א"ח ז"ל פרשת בא אות כ"ב"].

א. אין להתפלל כנגד צואה, ובמידה ונזדמנה לו בתפילתו, "צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שכלה הריח למי שמריח, ומלפניו צריך להרחיק מלוא עיניו, אפילו בלילה שאינו רואה אותה, צריך להרחיק עד מקום שאינו יכול לראות ביום, ואם הוא מצדו דינו כמלאחריו" כלשון השו"ע בסימן ע"ט (ס"א), ובמלאחריו הכונה שיש להרחיק רק ד' אמות (משנ"ב שם סק"ה, ביה"ל שם בהקדמה לסימן אות א').

ב. נותר לנו לדון מה דין פח האשפה. ובכן כתב בשו"ע בסימן ע"ו (ס"ז): "...ספק אם צואה באשפה, אסור משום

לפח, כיון דאנשים אין חפצים ליגע אף במכסה.

גם הגר"ב שטרן בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סימן כ"ו) נו"נ בד"ז, ואף הוא כתב (באותיות א-ג) באחד מנימוקיו להקל מטעם הגרב"צ דהפחים גבוהים עשרה טפחים. טעם נוסף להקל כתב שם (אות ז) שאף בצואה שיש שם, הלא ע"י הקרטונים הבקבוקים ושאר גרוטאות שמשליכים לשם נחשב זה ל"צואה מכוסה", ושגם אם יש ריח רע, אין זה אלא של רוב הדברים האחרים שמשליכין לשם כשיורי מאכלות וכיו"ב, וע"כ אין להרחיק עכ"פ בריח זה אלא ד"א ממקום שכלה הריח.

ויש לי בזה הרהורי דברים על חלק מנימוקיו של הגר"ב שטרן זצ"ל, ראש וראשון מש"כ שם באות ה' (סק"א) לחלק שדוקא שהרעי בלוע בתוך הכלי, אך לא כשמלוכלך הוא בצואה, תמיהני, "ציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא", דאף אם נדמה זאת למה שכתבו הפוסקים לדיני בליעת איסורין, הלא נמצא מי שיאסור כלי הבלוע מנבלה, ויתיר התבשיל של נבלה.

עוד מש"כ שם באות ה' (סק"ב) דדוקא בכלי חרס ואילו פחים דידן שהם מפלסטיק דמו לשל מתכת ואין דינם כגרף של רעי, גם זה תמוה אחר הס"ר, שכן כל זה הוא דוקא בנקיים הם וכלשון השו"ע שם בסימן פ"ז (סוף ס"א) "מותר, אם הם רחוצים יפה".

גם מה שהביא שם באות ה"ל (סק"ג) מדברי המג"א בסימן פ"ז (סק"א) [וכ"כ גם במשנ"ב (סק"ב)], שאם הכלי מיוחד לתשמיש אחר ואין בו צואה ולא ריח, שרי, ושכן הוא דין פחים דידן כיון שזורקים אליהם גם גרוטאות ושירי מאכלות ועוד. גם זה תמוה לענ"ד, שכן ד"ז שכתב המג"א נראה פשוט שכונתו שע"י שמשתמש ונוגע וממשמש בהעביט ובהגרף כיון שעשויים לתשמישים אחרים, מוכח שאין הם מאוסים בעיניו, ולכן שרי בכה"ג, אולם בהוספת סחי ומאוס להגרף ולהעביט היאך ניתן לומר שיש להקל בכה"ג מטעמא דהמג"א, ומי יבוא למשמש בפח שיש בו צואה בחושו ששאר טינופות וגרוטאות שזורקים שם מגינות עליו מן הסירחון והמיאוס. סוף דבר דטעמים ה"ל דהגאון תמוהים המה לענ"ד].

וכן חזיתי להגרש"ז בהליכו"ש (פ"כ ס"א) שכתב וז"ל: "... אולם פחי האשפה שברחובות- בזמננו, כיון שעשויים להתרוקן כמעט בכל יום, וגם עפ"י רוב משליכין בהם האשפה בתוך שקיות סגורות, וגם הכלי מצד עצמו אינו מאוס ומכוער, אין דינם כגרף של רעי". יעו"ש. ובהערה שם (1) העירו שכך נהג בעצמו שלא פסק מלדבר ד"ת ברחוב "גם בעברו סמוך לפחי

מקור הסוגיא בברכות (כ"ה): ופרש"י שם (ד"ה גרף ועביט): "שניהם כלי חרס הם, אלא של רעי קרוי גרף ושל מי רגלים קרוי עביט".

עכ"פ היינו שהכל תלוי ב"בליעת" הכלים הללו וקעין בליעת מאכלות אסורות, וכיון שבכלי מתכות הבליעה פחותה ממילא ניתן להקל יותר כנגדן.

ה. בטעם האיסור לקרות כנגדם כתב עוד רש"י שם (ד"ה אסור): "אסור לקרות ק"ש כנגדם - הואיל ומיוחדין לכך ואע"פ שאין בתוכן כלום".

וכע"ז כתב במשנ"ב (סק"ג) [ועיין בפרישה (סק"א) דנו"נ בזה, וע"ע בחידושי הרא"ה עמ"ס ברכות שם, ובהערת המהדיר עלום השם (מהדורת תשס"ז) הע' 227-228]. נפק"מ בזה היא במה שנו"נ בביה"ל שם (ד"ה אבל אם הן של מתכת) דבמידה והוא "שוע" (חלק) אע"פ שלענין בליעת איסורים אינו נותר בהגעלה ככלי פורצלן, וסתפק שם אם להתיר בזה והעלה להחמיר.

מעתה נ"ל שהו"ד לפח האשפה דידן, שכיון שחזקתו שיש בו צואה וכן כיון שמייוחד הוא לכך יש לחלק בין פח מתכת לפח של חרס.

ו. ולגבי פחי האשפה העשויים פלסטיק באנו בזה למחלוקת פוסקי הזמן האם פלסטיק נותר בהגעלה אם לאו. ובמשנ"ב "דרשו" שם (הערה 7) ציינו להאגרו"מ (או"ח ח"ב סימן צ"ב) שפלסטיק אינו נותר בהגעלה, ולעומתו המנחת יצחק (ח"ג סימן ס"ז) והגריש"א שפסקו להקל בזה.

ז. וכמובן כל זה בתנאי שהפחים רחוצים יפה, אך כיון שפחים דידן אינן אלא מפונים מתכולתן ואינן נשטפים כדבעי ממילא יש להחמיר בכה"ג, כדין גרף של רעי.

ח. כל זה כתבתי מדנפשי, אולם בחפישה ראיתי לפוסקי זמננו דנו"נ בזה.

באורל"צ (ח"ב פרק ו' אות י"ח) כתב הגרב"צ שאם הוא גבוה עשרה טפחים ואין מגיע אליו הריח, אע"פ שאינו מכוסה, הרי הוא כרשות לעצמו וכמ"ש בשו"ע סימן ע"ט ס"ב", אך סייג זאת בתנאי שאין גוף הפח נ"אכל ע"י הפסולת", (באור כונתו כמ"ש בתשובה י"ז דלעיל מינה, שרואים בצינור ביוב שנבקע לפעמים מרוב הזוהמא ומתגלה שהוא ספוג אף בתוכו בכלוך), דאז פשוט דנחשב הוא עצמו כגרף של רעי וכצואה גופא, ומה לי שגבוה עשרה טפחים מה לי פחות, ופשוט. ולענ"ד היום הבריות נמנעות מלגעת בגוף הפח, ורק במכסהו אם ישנו נוגעים ע"מ לפותחו, ולא בכדי רואים פעמים לכלוך רב סביב

שיחיה, תצלום מספר "שות הריב"ד" חלק אהבה (סימן מ"ד, ע"מ ע"ד-ע"ה) למור הגר"י קאפח זצ"ל (שיצ"ל בשבועים האחרונים) שם כתב הגר"ק נמי להתיר לקרוא ק"ש נגד פחי האשפה, ושאינ דינו כגרף של רעי, ובהערות הרה"ג אברהם חמאמי שליט"א (הרב המהדיר) הביא מכתבי וסיכומי השיעורים של הרה"ג גיל חברוני שליט"א את טעמיו ונימוקיו של הגר"ק, לכך שה"צפרדע" אינו פח מיוחד לטיטולים, וכן שלא כל הנשים עם תינוקות, דהיינו שהטיטולים שבאשפה אינן רוב בפח, וכן שלא כל היום משליכין לשם טיטולים, יעו"ש. אתה הרואה שנימוקיו, הם כעין הנימוקים דלעיל, ואף שהערנו על כך כדרכה של תורה, מכ"מ יש עוד תנא דמסייע מגדולי הדור להקל בנדו"ד. והנלע"ד כתבתי.

ט. יש להעיר שכל האמור הוא במידה ואין ריח רע בוקע מפח האשפה, שכן מריח רע יש דין הרחקה בפני עצמו, וכפי שפסק בשו"ע בסימן ע"ט (ס"ח) "אסור לקרות כנגד אשפה שריחה רע". והרחקה מריח רע דינה כדין הרחקה מצואה גמורה דהיינו לפניו כמלוא עיניו ולאחריו ד' אמות (ממקום שכלה הריח) וכמ"ש במשנ"ב שם (סקכ"ט). ועיין בביה"ל שם (ד"ה אשפה) דאפילו אם אין בה צואה ומי רגלים ורק ריח רע יש להרחיק ממנה כמשנ"ת. וכן חזיתי להגרש"ז בהליכו"ש (שם) שכתב כן. יעו"ש.

והיה ראוי שאבטל דעתי מפני דעתו הרחבה, ובעיקר גם משום דנימוקו עימו, ומסתברים דבריו, אלא שחוששני כי בזה"ז אין דבריו עומדים במבחן המציאות, וכפי שציינו לעיל ע"ד הגרב"צ ואף השקיות נקרעות, והבריות אין חוששות להשליך גם ללא שקיות וכיו"ב, ואף כשמטרונקנים הפחים רואים לא אחת איך כעבור זמן לא רב שבים המה ומתמלאים שוב בסחי ומאוס. וכיון שנוגעים אנו לדין דאורייתא סבורני שיש להחמיר בזה עכ"פ בעומד במקום, ולהקל במהלך בדרכו [עיין ברכות (כ"ד): "כאן בעומד כאן במהלך", ואף דברמב"ם פ"ג מק"ש (ה"ד) פסק כרב חסדא שם, עכ"פ סברא דמהלך שרירא וקיימת, ולהכי בשו"ע סימן פ"ה (ס"א) שפסק כהרמב"ם נקט עכ"פ "ואפילו אם היה קורא ובא צריך להפסיק" למימר דעכ"פ היתה הו"א גדולה להקל בכה"ג. ועוד דדמי לצואה עוברת דסימן ע"ו (ס"ג) בצירוף דעת המג"א שם (סק"ב) והא"ר (סק"ד) דהיקלו בזה אפילו מלפניו בד' אמות עפ"י הב"ח], אלא שהבוחר יבחר ויש לו שלושה מגדולי הדור המובהקים לסמוך עליהם להקל בכה"ג, להתפלל ולקרוא ק"ש כנגד פחי האשפה דידן כשאינ ריחם נודף.

והנה סמוך ונראה לחתימת הדברים, שלח לי אחי

כפי שציינו בתחילה דינים אלו ארוכים, ולא באנו כאן אלא כחותים על הגחלים, מענין השאלה, בטח שלא נכנסנו לדיני החזקות שבהלכות אלו, ולא במחלוקות הראשונים האם כל דבר הינו איסור דאורייתא או דרבנן, ובספקותיהם, ועוד. ורק מקווים אנו כי הוסרה המבוכה מעל השואל.